

ΟΙ ΕΝΟΧΕΣ Τ' ΟΥΡΑΝΟΥ ΚΑΙ Η ΛΥΤΡΩΣΗ
ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΜΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΗ
ΣΤΙΣ «ΞΕΙ ΚΑΙ ΜΙΑ ΤΥΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟ»
ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΑ ΕΛΥΤΗ

Κώστας Χατζηαντωνίου

Το 1960, λίγους μήνες μετά την έκδοση του μνημειώδους για τη νεότερη ποίησή μας έργου με τον τίτλο «Άξιον εστί», κυκλοφόρησε μία ακόμη συλλογή που ο Οδυσσέας Ελύτης ετοίμαζε παράλληλα από το 1955. Στη συλλογή αυτή (κάποια ποιήματα είχαν ήδη δημοσιευτεί στη «Διαγώνιο») που έλαβε τη χαρακτηριστική σήμανση «Ξει και μία τύψεις για τον ουρανό», ο κορυφαίος ποιητής συνόψιζε, μέσα σε επτά ποιήματα, ολόκληρη την περιπέτεια των μορφικών αλλά και των ουσιαστικών εμπνεύσεων που καθόρισαν τη δημιουργία του. Ήταν η κατάλληλη, η ορισμένη ώρα και συνάμα ο ενδεδειγμένος τρόπος για να μιλήσει ο ποιητής με τη λιτή μα και τόσο στιβαρή λυρική δύναμη που μόνο αυτός διέθετε στη γενιά του, ώστε να ξεδιπλώσει μπροστά μας, χωρίς ίχνος θεματογραφικής ή διανοητικής σκοπιμότητας, μονάχα με εικόνες-σύμβολα, το απέραντο πεδίο των πολεμικών και των μεταπολεμικών καταστροφών που οδήγησαν στο κοσμολογικό αδιέξοδο του καιρού μας. Το αδιέξοδο που έθετε εντέλει το μείζον ερώτημα: υπάρχει κάποιο νόημα ακόμη στον κόσμο;

Πρόκειται για το ερώτημα που τίθεται ευθέως ήδη με τον πολυσήμαντο τίτλο της συλλογής, με την αναφορά δηλαδή στις τύψεις που απευθύνονται προς τον ουρανό, προς το σύμβολο αυτό της δημιουργικής ιδέας του κόσμου. Ο ποιητής ενώπιον της χωρίς όρια απανθρωπίας, στην οποία οι ζωές παραδίδονται επί γης, εγκαλεί χωρίς περιστροφές τον ουρανό και θέτει το μέγα ζήτημα της ενοχής του θείου. Αν η ύπαρξη είναι ενοχή, οι τύψεις είναι η μόνη απόδειξη της ύπαρξής. Κι αυτό εντέλει ίσως είναι η μόνη παρηγορία, η μόνη δυνατότητα αποκατάστασης των πάντων. Το όραμα μιας νέας δημιουργίας εκ του μηδενός και ίσως ίσως εκ του μη όντος.

Κανένας τίτλος δεν είναι τυχαίος. Το νόημα ενεδρεύει και στην πιο μοντερνιστική, στην πιο υπερρεαλιστική έκφραση. Πέραν της συχνά διακοσμησης αισθητικής της παραδοσιακής ποίησης, ένας τίτλος συμπυκνώνει άορατες σχέσεις και φανερώνει με τον τρόπο του ελαχίστου, τον τόπο του μείζονος. Έτσι και ο τίτλος της συλλογής στην οποία εν προκειμένω αναφερόμαστε, τολμά να θέσει χωρίς περιττά προσχήματα, το συγκλονιστικό ζήτημα της ελευθερίας του κόσμου και της ελευθερίας του όντος. Όχι όμως με τον